ANALIZA WARTOŚCI UŻYTKOWEJ I HODOWLANEJ KONI ZAREJESTROWANYCH W ZWIĄZKU TRAKEŃSKIM W POLSCE Z UWZGLĘDNIENIEM ICH PRZYNALEŻNOŚCI DO RODZIN ŻEŃSKICH

Janusz Wejer

Słowa kluczowe: konie trakeńskie, rodziny żeńskie, pokrój, wartość użytkowa i hodowlana.

Streszczenie:

Badania dotyczyły populacji koni trakeńskich i o pochodzeniu trakeńsko-wschodniopruskim zarejestrowanych w Związku Trakeńskim w Polsce. Dokonano analizy bonitacyjnej koni należących do 33 wyodrębnionych rodzin żeńskich. Wybrane rodziny zostały scharakteryzowane pod względem wartości użytkowej i hodowlanej należących do nich koni. Analiza ta uwzględniła wyniki: prób dzielności ogierów i klaczy, wystaw i czempionatów hodowlanych, zawodów sportowych. Stwierdzono, iż najwyżej zbonitowanymi końmi były osobniki należące do rodziny O - Diany, E – Agresji xx, E – Balandy xx, E – Avesty xx. Pod względem jakości ruchu wysoko zbonitowane zostały także konie z rodziny: T – Chwały, E - Chiazzy xx, E – Igławy xx. Na podstawie przeprowadzonych analiz stwierdzono wysoką wartość użytkową i hodowlaną koni należących do badanych rodzin.

WSTĘP

Analiza pokroju konia oraz jego cech motorycznych stanowi podstawowe kryterium selekcji w jej początkowej fazie. W późniejszych etapach selekcji istotną rolę odgrywa, prowadzona w oparciu o różne metody, ocena wartości użytkowej i hodowlanej osobników poddanych selekcji, a także z nimi spokrewnionych (NOWICKA -POSŁUSZNA I LISZKOWSKI. 2001a NOWICKA-POSŁUSZNA I LISZKOWSKI. 2001b, GERINGER I KIEŁBASIEWICZ 2004). Znajomość wartości użytkowej i hodowlanej osobników należących do rodów męskich i rodzin żeńskich ogrywa w hodowli koni znaczącą rolę w procesie doboru par do rozrodu. Sukcesy polskiej hodowli koni czystej krwi arabskiej, a także zagranicznych ras, w których wykorzystywane są w praktyce wyniki analiz wartości użytkowej i hodowlanej osobników należących do rodzin żeńskich koni i rodów męskich (TAVERNIER 1990, SCHWARK I IN. 1993, SPRENGER I IN. 1993), wskazują na nieodzowność prowadzenia tego typu analiz, bez których dobór osobników do rozrodu jest obarczony większym ryzykiem nie uzyskania zakładanego postępu hodowlanego.

MATERIAŁ I METODYKA BADAŃ

Materiał badawczy stanowiły klacze i ogiery polskiej jak i zagranicznej (Litwa, Białoruś, Ukraina) hodowli, zarejestrowane w Związku Trakeńskim w Polsce w latach 2000-2006, w łącznej liczbie odpowiednio: 322 i 125 sztuk, a także osobniki z nimi spokrewnione. Źródłem danych była dokumentacja hodowlana prowadzona przez Związek Trakeński w Polsce, księgi stadne koni wielkopolskich (Kwlkp) (I -VI tom), a także rejestry koni sportowych CHACHUŁY I BUCHOLC-FERENSTEIN (1981) oraz ŁOJKA (1995).

W oparciu o zgromadzone dane przeprowadzono:

1. Analizę rodowodową koni ustalając ich przynależność do rodzin klaczy. Za założycielkę rodziny uznano, według metodyki zastosowanej przez SCHILKE (1965), pierwszą klacz użytą w powojennej hodowli konia trakeńskiego w Polsce. Przed nazwą rodziny umieszczono literę oznaczającą pochodzenie klaczy i tak literą: T - oznaczone zostały rodziny założone przez klacze o pochodzeniu trakeńskim, O- założycielką rodziny była klacz o pochodzeniu wschodniopruskim, E - założycielką rodziny była klacz pełnej krwi angielskiej, A - założycielką rodziny była klacz czystej krwi arabskiej oraz S - założycielką rodziny była klacz innych ras szlachetnych. W kilku przypadkach obok nazwy rodziny podano w nawiasie nazwę klaczy, która przez niektórych hipologów uważana jest za założycielkę rodziny.
2. Analizę oceny bonitacyjnej koni należących do 33 wyodrębnionych rodzin żeńskich, których liczebność nie była mniejsza niż 5 koni. Eksterier i ruch koni oceniony był według skali bonitacyjnej używanej przez związki hodowców koni trakeńskich na świecie, w której za poszczególne cechy (typ, budowa, kończyny, stęp, kłus, galop, wrażenie ogólne) przyznawane są punkty od 1 do 10. Zebrane dane opracowano statystycznie wyliczając wartości średnie i odchylenia standardowe. Istotność różnic między rodzinami klaczy badano jednoczynnikową analizą wariancji oraz testem Duncana, wykorzystując w tym celu program Statistica (wersja 6.0 model Anova).
3. Analizę wartości użytkowej i hodowlanej koni należących do wybranych rodzin. Obejmowała ona charakterystykę wyników prób dzielności, karierę hodowlaną i/lub sportową wybranych osobników należących do rodzin.

WYNIKI

Na podstawie analizy rodowodowej wyodrębniono 33 rodziny żeńskie, których liczebność wahała się od 5 do 35 sztuk. Wyniki oceny bonitacyjnej osobników należących do tych rodzin przedstawia tabela 1.

Średnie oceny bonitacyjne wybranej do analizy grupy koni (447 sztuk) wynosiły odpowiednio: typ - 7,2; budowa – 7,1; kończyny – 6,8; stęp – 6,9; kłus – 7,3; galop – 7,0; wrażenie ogólne – 7,1; ogółem 49,5 pkt.

Do najwyżej zbonitowanych koni ogółem (x > 51pkt) należały konie z rodzin: O - Diany, E – Agresji xx, E – Balandy xx, E – Avesty xx. Konie z tych rodzin wyróżniały się jednymi z najwyższych średnich ocen zarówno za tzw. cechy statyczne (typ, budowa i kończyny), jak i za cechy motoryczne, czyli jakość stępa, kłusa i galopu (tab. 1).

Pod względem typu, budowy ciała i budowy kończyn wysoko ocenionymi końmi były także osobniki z rodzin: E - Wendy xx (typ - 7,7; budowa - 7,4; nogi - 7,2 pkt), E - Igławy xx (typ - 7,5; budowa - 7,5; nogi - 7,2 pkt). Natomiast konie z rodzin O - Rurki NU (typ - 7,7; budowa -7,2; nogi - 6,8 pkt) E – Jolantiny xx (typ - 7,8; budowa - 7,5; nogi - 6,4 pkt) przy stosunkowo dobrych notach za typ i budowę, uzyskały relatywnie niskie oceny za budowę kończyn.

W przypadku jakości chodów badanych koni, to najwyższe (statystycznie istotne) średnie oceny za kłus i galop uzyskały wspomniane już wcześniej osobniki należące do rodzin klaczy: E - Balandy xx (kłus - 7,4; galop - 7,7 pkt), E - Agresji xx (kłus -7,6; galop - 7,7 pkt), O – Diany (kłus -7,7; galop - 7,6 pkt), E – Avesty xx (kłus -7,5; galop - 7,5 pkt), a także: T – Chwały (kłus -7,7; galop - 7,4 pkt), E - Chiazzy xx (kłus -7,1; galop - 7,4 pk.), E – Igławy xx (kłus -7,3; galop - 7,3 pkt).

Dobrą jakością kłusa cechowały się konie należące do rodzin klaczy wschodniopruskich (O): Wisienki, Rurki, Parady i Jagody. Średnie noty za kłus, jakie uzyskały osobniki należące do tych rodzin wynosiły odpowiednio: 7,8; 7,6; 7,5; 7,5 pkt. Natomiast jakość galopu i stępa tych koni była oceniona na poziomie średniej dla objętej analizą populacji.

Średnia ocena stępa wszystkich koni (x=6,9 pkt) była najniższa spośród trzech bonitowanych chodów. Najwyższą średnią notę uzyskały osobniki z rodziny O – Kraski (7,5 pkt), zaś najniższą z rodzin O – Korsyki (6,6 pkt) i O - Najady (6,6 pkt).

Z punktu widzenia wydłużenia okresu eksploatacji koni istotne znaczenie ma budowa kończyn. Wysokie noty za tę cechę, na tle całej badanej populacji (x= 6,8 pkt), uzyskały konie z rodzin klaczy: E – Damury xx (7,4 pkt), O – Diany (7,3 pkt) E – Igławy xx (7,2 pkt), E – Wendy xx (7,2 pkt). W niektórych rodzinach, stwierdzono niską średnią notę za budowę

kończyn i stosunkowo wysoką za jakość kłusa bądź galopu (O -Wisienka, E – Agresja xx, O - Loża, T - Chwała, O - Hortensja). Taka sytuacja może ujemnie wpływać na długość eksploatacji koni z tych rodzin, a przez to na ich wartość użytkową.

Z przeprowadzonej analizy punktów bonitacyjnych wynika również, iż najniżej ocenianymi końmi byli przedstawiciele rodzin klaczy: T - Partie i O - Paniusi. Konie z tych rodzin uzyskały niskie średnie noty za typ, budowę i kończyny, a także za jakość chodów. Niska jakość chodów cechowała również osobniki z rodzin: O – Korsyki, O - Malwy i w mniejszym stopniu O - Arizony (nisko oceniony galop). Natomiast konie z rodzin: O - Wenus i O - Wisienki prezentowały niezbyt pożądany typ oraz wadliwe kończyny.

Wartość użytkowa i hodowlana rodzin

Rodzina T – Chwała ur. 1944

Istotnym miernikiem wartości hodowlanej koni jest liczba potomstwa o wysokiej wartości użytkowej i/lub hodowlanej. Pod tym względem jedną z najbardziej zasłużonych w hodowli badanych koni jest rodzina klaczy Chwały. Z rodziny tej pochodzą dwaj czempioni ogierów trakeńskich, ogiery: CEDRUS ur. 1993 (po Ogar od Cerkwica po Kondeusz) z roku 2004 i CZEDAR ur. 2003 (po Ignam od Czarelia po Akcept xx), będący jednocześnie V-Czempionem I Międzynarodowego Północno-Wschodniego Czempionatu Trakeńskiego 2006. Kolejny ogier z tej rodziny CHARLY BOY ur. 2005, syn Ignama i córki Czarelii, Czarnej Damy (po Aragonicie), w roku 2006 został V-czempionem ogierów dwuletnich Czempionatu Konia Trakeńskiego w Dąbrówce Małej 2006.

W przeszłości wiele koni z tej rodziny startowało w najtrudniejszych konkursach na zawodach hipicznych rangi krajowej i międzynarodowej. Do grona tych koni należą: CHRENOWSKA ur.1958 (po Chryzolit od Gondola po Guido), CZAPRAK ur.1979 (po Poprad od Cimarosa po Surmacz xx), CZARDASZ ur. 1978 (po Kobryń od Czarnobrewa po Surmacz xx), CZARTER ur. 1982 (po Poprad od Cimarosa po Surmacz xx), CHEŁBIA ur. 1978 (po Kobryń od Chluba po Kosmos) matka sprzedanej do USA klaczy CHEŁMŻA ur. 1983 (po Kerman) (KULISA I IN. 2001) oraz ogier CZERSK ur. 1977 (po Arrigle Valley xx od Czesanka po Colombo) uczestnik międzynarodowych zawodów we Wszechstronnym Konkursie Konia Wierzchowego, w tym także Mistrzostw Europy Juniorów w roku 1984 (ŁOJEK 1995). Aktualnie w konkursach tej rangi udział bierze, czynny w hodowli ogier CZAR ur. 1998 (po Lwów od Czantoria po Aragonit).

Rodzina T - Goldenkammer ur. 1943 (Orgeola)

Spośród koni zarejestrowanych w Związku Trakeńskim w Polsce z rodziny klaczy Goldenkammer wywodzi się klacz OPOKA (po Ignam od Orka po Huk), będąca Czempionką klaczy 3 - letnich i starszych Krajowego Czempionatu Konia Trakeńskiego w Dąbrówce Małej 2006, a także zwyciężczynią Próby Polowej Klaczy w Wozławkach 2006. Klacz ta zajęła w tym samym roku VI miejsce na I Międzynarodowym Północno-Wschodnim Czempionacie Trakeńskim w Dąbrówce Małej 2006. Na wyróżnienie zasługują także bardzo wysoko zbonitowane (po 56,5pkt) klacze: ORAWKA (po Arak od Orisawa po Aspirant) i jej córka OLIWIA LIVE (po Live and Liberty).

Konie z tej rodziny hodowane w SK Liski cechowały się wysokimi walorami użytkowymi (KULISA I IN. 2001), klacze matki zaś niskim wskaźnikiem strat źrebiąt, a także bardzo wysokim odsetkiem wcielanego do hodowli potomstwa (WEJER I TOMCZYŃSKI 2001). Wiele z nich ostatecznie zostało wyeksportowanych za granicę. Z rodziny tej wywodzi się sprawdzony w sporcie i hodowli ogier OGAR (po Aspirant, od Orgietka po Cross xx), ojciec pięciu synów, którzy ukończyli zakład treningowy (BYSZEWSKI 1996), w tym ogiera Cedrus (od Cerkwica po Kondeusz) zdobywcy tytułu Czempiona reproduktorów podczas Krajowego Czempionatu Konia Trakeńskiego w Liskach 2004.

Rodzina O – Ara ur. 1944

Rodziną licznie reprezentowaną w Związku Trakeńskim w Polsce jest rodzina klaczy O - Ary. Należąca do tej rodziny klacz ALPEJA (po Apogej od Alga po Dzięgiel) ur. w 2005 roku, została dwukrotnie nagrodzona tytułami Czempionki w swojej kategorii wiekowej podczas krajowych czempionatów konia trakeńskiego w roku 2005 i 2006.

Z rodziny tej pochodziło wiele cennych koni hodowlanych, a także sportowych w tym: ASTRAHAŃ (po Harbin od Arteria po Akcjonariusz) i ARETIT (po Doliniarz od Arteria po Akcjonariusz). Oba konie zostały bardzo wysoko sklasyfikowane w „Rankingu hodowlanym – rozpłodniki i sport" wydanym przez Światową Federację Hodowców Koni Sportowych, odpowiednio na 311 pozycji na 1400 sztuk w konkurencji skoków przez przeszkody i na 265 pozycji wśród koni ujeżdżeniowych (SCHILAK I SIEDLANOWSKI 2005).

Kolejny przedstawiciel tej rodziny to ARIANIN ur.1980 (po Sopran od Arieta po Bard), uczestnik Mistrzostw Polski i zawodów międzynarodowych rangi CSIO i CSI, startujący w konkursach o wysokości przeszkód do 150cm (ŁOJEK 1995). Reproduktor ten

jest ojcem takich koni jak: Dziurawiec (od Dzięcielina po Karkas), Szamyl (od Szamanka po Karkas), czy klacz Garcja (od Garsonka po Karkas), które zostały nagrodzone medalami na Krajowych Wystawach Koni Hodowlanych, a także ojcem ogiera Makart (od Makia po Karkas) i klaczy La Rochelle (od Libora po Arak), które zdobyły odpowiednio tytuł Czempiona reproduktorów 2002 i v-czempionki klaczy 2004 podczas Krajowych Czempionatów Koni Trakeńskich.

Po Arianinie pochodzi szereg klasowych koni sportowych, biorących udział w konkursach skoków przez przeszkody do wysokości przeszkód do 150cm włącznie, takich jak między innymi: Posejdon (od Promocja po Mapnik), Szkopuł (od Szkuna po Karkas), czy Makart (od Makia po Karkas).

Od klaczy z rodziny Ary pochodzą również takie konie jak: ARLEKIN (po Szaser od Arabeska po Deer Leap), ASZTOR (po Szewron od Arta po Sambór) zdobywca drugiego miejsca na Mistrzostwach Polski Młodych Koni w grupie koni 5 letnich w skokach 2004, a także ARHUS (po Gordon od Artemida po Posesor xx) Czempion Krajowej Wystawy Koni Hodowlanych w Warszawie. Z rodziny tej wywodzi się również ARBÓR (po Sambór od Ardila po Deer Leap) ceniony reproduktor, ojciec klaczy Chmura (od Chiazma po Aragonit), zdobywczyni tytułu Czempionki klaczy podczas Krajowego Czempionatu Konia Trakeńskiego w Liskach 2004 (SCHILAK I SIEDLANOWSKI 2005).

Rodzina O – Arizona ur. 1935

Z rodziny Arizony wywodzą się 3 konie nagrodzone tytułami v-czempionów koni trakeńskich: ARAGORN, V-czempionem ogierów rocznych (Olsztyn 2005) i AGITACJA, V-czempionka klaczy dwuletnich (Liski 2004). Oba konie pochodzą po ogierze Hamlet Go i od klaczy Agada (po Agar). Kolejną V-czempionką klaczy rocznych (Krajowy Czempionat Koni Trakeńskich – Dąbrówka Mała 2006) była ASPERA VENTI, córka Asyrii (po Huk od Agady) i Apogeja, którego potomstwo cechuje się pożądanym typem i dobrą budową (PIETRZAK I IN. 2004).

Z rodziny Arizony pochodzą między innymi takie konie jak: ARAGONIT (po Kobryń od Aragonia po Dzięgiel xx), wieloletni ogier czołowy w SK Liski, ojciec wielu koni o dużej urodzie, dobrym ruchu i stylu skoków (KACZMAREK 1995), jego półbrat ARION (po Poprad) uczestnik wielu zawodów w skokach rangi międzynarodowej, którego współczynnik powodzenia wynosił 6,53 (ŁOJEK 1995) oraz klacz AKOLADA (po Dziwisz

xx od Aragwa po Haakon) matka ogiera czołowego AGAR (po Mangan) przekazującego bardzo dobry ruch oraz uzdolnienia skokowe (CHOMENTOWSKA – FANGRAT 1997).

Rodzina klaczy O- Cyganka ur. 1939

Zarejestrowane w Związku Trakeńskim w Polsce klacze z rodziny Cyganki stanowią cenny materiał hodowlany. Większość z nich ma za sobą udział w zawodach jeździeckich lub wywodzi się od matek legitymujących się startami w konkursach skoków przez przeszkody. Do grona tych koni należą: CYRANKA II ur. 1986 r. (po Arianin od Cyrenajka po Karkas), CYLLA ur. 1992 r. (po Libellus od Cyranka II po Arianin), CERA ur.1984 r. (po Narwik od Cecora II po Cekin), CZARKA ur. 1990 r. (po Czubaryk xx od Cyrenajka po Karkas). Klacze te kojarzone były ze sprawdzonymi w sporcie reproduktorami: Ignam (po Akropol od Inna), Elpar xx (po Parole Board xx od Elegia xx), Gluosnis xx (po Gerodot xx od Glorija xx), Arianin (po Sopran od Arieta), Dłużnik (po Akropol od Dłużyna), Radiator (po Aragonit od Regina), Czubaryk xx (po Erotyk xx od Czeczma xx), Pigmalion (po Arak od Plejada), Arak (po Parysów xx od Arka).

Jedną z cenniejszych klaczy hodowlanych należących do rodziny Cyganki jest CENTURIA ur. 1986 r. (po Arianin od Cecora II po Cekin), matka dwóch ogierów uznanych: CELLO (po Liman) i CENZOR (po Pigmalion), a także klaczy CENTRA (po Elpar xx)zdobywczyni tytułu Czempionki klaczy 3 - letnich i starszych podczas Krajowego Czempionatu Konia Trakeńskiego w Olsztynie 2005.

Rodzina klaczy O – Diana ur. 1942

Konie z rodziny Diany, hodowane w SK Rzeczna zdaniem PIETRZYKA I WĄSOWSKIEJ (1974) odznaczały się dobrym zdrowiem, żywym temperamentem, prawidłową budową, dobrym ruchem oraz dużymi predyspozycjami do skoków.

Z rodziny tej pochodzi wiele wybitnych koni sportowych, w tym: CONDYLUS, ur. 1958 r. (po Szczecin xx od Con Amore), który w 1964 roku zajął pod Michałem Siemionem III miejsce w Mistrzostwach Polski w Ujeżdżeniu, a także klacz DIGESTA ur. 1960 r. (po Dreibund od Diana), która startowała z powodzeniem w latach 1968-1969 w zawodach międzynarodowych w konkurencji skoków przez przeszkody (CHACHUŁA I BUCHOLC-FERENSTEIN 1981). Po zakończonej karierze sportowej klacz ta urodziła między innymi

znakomitego ogiera DIOGENESA ur. 1967 r. (po Elew), zdobywcę tytułów V-mistrza Polski 1972 i Mistrza Polski w Ujeżdżeniu 1973 (CHACHUŁA I BUCHOLC-FERENSTEIN 1981).

Inny zasłużony w sporcie koń z tej rodziny to DAMAZY ur. 1969 roku (po Elew od Diagola), uczestnik Igrzysk Olimpijskich w Moskwie w roku 1980 oraz dwukrotny medalista Mistrzostw Polski w Ujeżdżeniu w latach 1978-1979 (CHACHUŁA I BUCHOLC-FERENSTEIN 1981).

Do rodziny tej należą również dwa ogiery: CELEBES ur. 1993 r. (po Kondor od Cedrówka po Akropol) oraz CEFAL ur. 1995 roku (po Gordon od Ceduła po Akropol). Pierwszy z nich był zdobywcą I miejsca wśród koni 4 letnich w konkurencji ujeżdżenia podczas rozgrywanego w roku 1997 Czempionatu Młodych Koni. Rok później podczas kolejnych zawodów tej rangi powtórzył sukces zdobywając II miejsce wśród koni 5 letnich (TOMASZEWSKI 1999). Dosiadany przez Joanną Włoczewską wielokrotnie zajmował wysokie miejsca w zawodach krajowych i zagranicznych (BEK-KACZKOWSKA 1998). Ogier ten w roku 2003 zdobył również tytuł Czempiona reproduktorów podczas Krajowego Czempionatu Konia Trakeńskiego w Sułowie. Z kolei CEFAL ma za sobą wielokrotne starty w konkurencji skoków przez przeszkody w zawodach ogólnopolskich.

Rodzina klaczy O – Jagoda ur. 1939

Rodzina klaczy Jagody rozwinęła się głównie w SK Rzeczna. W stadninie tej stanowiła ona jedną z najliczniejszych rodzin, a klacze zdaniem PIETRZYKA I WĄSOWSKIEJ (1974) odznaczały się dużą płodnością, cennym potomstwem, bardzo dobrym charakterem.

Z rodziny Jagody wywodzi się klacz DORYJKA ur. 1958 r. (po Dreibund od Doryda po Sorent), która pozostawiła po sobie kilka dobrych koni sportowych wyeksportowanych za granicę, a także ogiera czołowego DONBAS ur. 1977 roku (po Drelink). Reproduktor ten zajął boks ogiera czołowego w macierzystej stadninie w latach 1981–1985, pozostawiając po sobie wiele dobrych klaczy hodowlanych. Od Doryjki pochodzi także klacz DAGLEZJA ur. 1977 r. (po Bard), matka urodzonego w 1994 roku wałacha DAMOKLES (po Kaliniec), startującego z powodzeniem w zawodach ogólnopolskich w konkurencji skoków przez przeszkody (WITKOWSKA 2005).

Córką DAGNY (po Akcjonariusz) i Oltisa xx jest DANUBIA ur. 1981 r., Czempionka Krajowej Wystawy Zwierząt Hodowlanych w Olsztynie w 1984 roku (GĄGOROWSKI 1984). Klacz ta odznaczała się nieprzeciętną urodą, łagodnym charakterem, znakomitymi predyspozycjami do skoków. Jej wnuczka DURRA ur. 1994 r. (po Kaliniec od Dubla po

Kondor) została nagrodzona tytułem V-czempionki klaczy wielkopolskich na XIV Krajowej Wystawie Zwierząt Hodowlanych w Warszawie na Służewcu (CZEŚNIK 1998).

Z kolei od JASTARNI ur. 1992 r. (po Makart od Jamajka po Jen) pochodzi startujący w ujeżdżeniu JOWISZ (po Aragonit), prezentujący wspaniałe chody i wysokie wyszkolenie, a także klacze JURATA (po Gluosnis xx) V-czempionka źrebiąt Krajowego Czempionatu Konia Trakeńskiego w Dąbrówce Małej 2006 i JOVITA zwycieżczyni Czempionatu Źrebiąt w Galinach 2004 (SCHILAK I SIEDLANOWSKI 2005).

Rodzina klaczy O - Kontuzja ur. 1942

Jedną z liczniej reprezentowanych rodzin w Związku Trakeńskim w Polsce jest rodzina Kontuzji. Z rodziny tej pochodzi szereg znakomitych koni sportowych. Jednym z nich była klacz KOSA ur. 1966 r. (po Dorwid xx od Komosa po Ditto), która w roku 1973 zajęła III miejsce w Mistrzostwach Polski we Wszechstronnym Konkursie Konia Wierzchowego (CHACHUŁA I BUCHOLC-FERENSTEIN 1981). Do rodziny tej należała także klacz KOPRA ur. 1969 (po Eliop od Konchita po Hidalgo), startująca w latach 1975-1976 pod Wandą Wąsowską w konkurencji ujeżdżenia.

Na wyróżnienie zasługuje również klacz KLIWIA ur. 1977 r. (po Bard od Kielcza po Dyskobol), która dała z ogierem Ignam (po Akropol od Inna po Sobiepan) dwa utalentowane skokowo i wykorzystywane w hodowli reproduktory. Pierwszy z nich KALINIEC ur. 1988 r. legitymujący się karierą sportową pozostawił w SK Rzeczna potomstwo o predyspozycjach skokowych. Drugi syn Kliwi ogier KLEON ur. 1989 r. był pod Anną Małkowską 6-krotnym medalistą Mistrzostw Polski Juniorów, a w roku 1999 zdobył I miejsce w Pucharze Narodów w Hamburgu oraz IV miejsce w CSIO w Poznaniu. Para ta pięciokrotnie reprezentowała Polskę na Mistrzostwach Europy Juniorów i Młodych Jeźdźców (DESZCZYŃSKA 2005).

Z rodziny Kontuzji licznie reprezentowanej w SK Rzeczna, pochodziły również bardzo dobre klacze w większości wyeksportowane za granicę (WITKOWSKA 2005). Z rodziny tej wywodzi się także KLAUDYNA ur. 1985 (po Akropol od Kliwia po Bard) zdobywczyni tytułu Czempionki klaczy podczas Krajowego Czempionatu Konia Trakeńskiego w Sułowie 2003 (CHOMENTOWSKA-FANGRAT 2004) oraz Kalia (po Winword xx, od Kadencja po Wiadukt) V-czempionka klaczy 3 letnich i starszych podczas Karowego Czempionatu Konia Trakeńskiego w Dąbrówce Małej 2006, która zajęła w tym samym roku VII miejsce na I Międzynarodowym Północno-Wschodnim Czempionacie Trakeńskim w Dąbrówce Małej.

Rodzina O – Korsyka ur. 1940

Do najbardziej wartościowych w przeszłości koni wywodzących się z rodziny Korsyki zaliczyć można ogiery: KOSMOS ur.1961 (po Belizar od Komonica po Celsius), i KONDEUSZ ur. 1967 (po Colombo od Korsarka po Dreibund), które przez wiele lat zajmowały boksy ogierów czołowych i dały wiele bardzo dobrych koni (CHACHUŁA I BUCHOLC-FERENSTEIN, 1981).

Karierą sportową legitymują się także klacze: KAPUA ur. 1957 (po Dreibund od Apuila po Cyklamen), która po karierze sportowej w kraju została wyeksportowana do Niemiec, a także KODEINA ur. 1985 (po Dziwisz xx od Kutyna po Poprad). Ta ostatnia, oprócz zdobycia tytułu mistrza i wicemistrza Polski w skokach (pod Grzegorzem Kubiakiem), ma w swojej karierze sportowej udział w Mistrzostwach Europy Młodych Jeźdźców, a także w wielu międzynarodowych zawodach (ŁOJEK 1995).

Pochodzący z tej rodziny wałach KUŁAN (po Mangan xx od Kutykuła po Kerman) w 1996 uczestniczył w finale Czempionatu Młodych Koni w Skokach w Sielinku w kategorii koni 5 letnich (KRZYŻANOWSKI 1996). Natomiast KORYNTIA (po Czak od Korga po Akcept xx) zdobyła tytuł v-czempionki klaczy dwuletnich podczas na Międzynarodowym Północno-Wschodnim Czempionacie Trakeńskim 2006.

Większość klaczy matek z rodziny Korsyki zarejestrowanych w Związku Trakeńskim w Polsce, zostało poddanych próbie dzielności klaczy i ukończyło je uzyskując końcową ocenę bardzo dobrą i dobrą (PIETRZAK 2001).

Rodzina klaczy O – Loża ur.1936

Z rodziny Loży pochodzi uznany ogier LORD ODER ur. 2002 (po Oder od Lebioda po Ogar), Czempion ogierów 3 - letnich i starszych Krajowego Czempionatu Konia Trakeńskiego w Olsztynie w 2005 r. Urodzony w 1987 roku LAVABO (po Aragonit od Lawenda po Cynik xx) został w 1992 roku V-czempionem koni wielkopolskich VIII Krajowej Wystawy Zwierząt Hodowlanych (KULISA I IN. 2001).

Do grona utytułowanych w przeszłości koni sportowych, wywodzących się z tej rodziny i charakteryzujących się wysokim współczynnikiem powodzenia, świadczącym o wybitnych osiągnięciach sportowych (głównie w skokach przez przeszkody), należy zaliczyć takie konie jak: ogier LAMPART (po Poprad od Lama po Ciecieruk) - 6,98 oraz wałachy LIBAN (po Kobryń od Laba po Kondeusz) - 2,06; LORD 1979 (po Kondeusz od

Lamówka po Bułat) - 2,21; LOTAR 1980 (Kondeusz od Lotaryngia po Pietuszok oo) - 3,44 (ŁOJEK 1995).

W 1994 roku TURBUD LWIE SERCE, syn Lwicy (po Harbin od Lama I po Ciecieruk) i ogiera Czynel xx, zajął drugie miejsce na Czempionacie koni 4-letnich (CZEŚNIK 1994).

Rodzina O – Malwa ur. 1944

Jednym z bardziej znanych koni z rodziny Malwy jest MAKART ur.1987 (po Arianin od Makia po Karkas), Czempion ogierów 3 – letnich i starszych Krajowego Czempionatu Konia Trakeńskiego w Plękitach 2002. Ten złoty medalista Zakładu Treningowego, czołowy ogier w SK Rzeczna i Racot, odnosił wiele sukcesów na zawodach w skokach przez przeszkody rangi Grand Prix. Jego brat MIDAS, uczestnik Czempionatu Młodych Koni w Skokach przez Przeszkody w kategorii wiekowej koni 6 letnich (SCHILAK I SIEDLANOWSKI 2005) również z powodzeniem startował w konkursach skoków przez przeszkody.

Z rodziny Malwy wywodziły się także: ogier MARKUS (po Perkoz xx od Malsza po Schwertbruder), startujący wielokrotnie w zawodach rangi CSI i CSIO w konkurencji skoków przez przeszkody i we Wszechstronnym Konkursie Konia Wierzchowego (plasujący się 36 razy na miejscach 1-4), oraz startujące w konkurencji skoków przez przeszkody klacze: MACEDONIA (po Orkisz xx od Mapa po Priz xx - plasująca się 34 razy na miejscach 1-4) oraz MODA (po Perkoz xx, od Modystka po Dekander xx - plasująca się 51 razy na miejscach 1-4) (Łojek 1995).

Wiele koni z tej rodziny zostało w trakcie kariery sportowej lub hodowlanej sprzedane za granicę, w tym między innymi: MALAJKA (po Sopran od Makia po Karkas), MAGA (po Gawot) i dwaj synowie MALADETTY (po Arianin): ogier MAKLER (po Gosler) i MALERIN (po Arak) (SCHILAK I SIEDLANOWSKI 2005).

Rodzina O - Rurka ur. 1939

Z rodziny Rurki wywodzą się dwa konie nagrodzone w Krajowych Czempionatach Koni Trakeńskich. Klacz R- LADY (po Ignam od Regina po Elpar) została w V-czempionką klaczy dwuletnich (Liski 2004). Natomiast od tej klaczy i po ,uznanym na arenie

międzynarodowej, reproduktorze Abdullah pochodzi z kolei Czempionka źrebiąt klacz RAFIA (Dąbrówka Mała 2006).

Od klaczy RADNA (po Bard) pochodzi RAL ur.1992r. (po Dzięgiel), który dwukrotnie ukończył (w 1996 i 1997 r.) Czempionat Młodych Koni w Skokach w finałowej dziesiątce. W 2002 roku koń ten zajął 3 m-ce w konkursie Grand Prix podczas Zawodów Ogólnopolskich w Zbrosławicach. Z kolei należąca do tej rodziny ROSANA ur. 1999r. (po Jantar xx od Rata I po Karkas) ukończyła próbę dzielności z wynikiem bardzo dobrym (średnia nota 7,7 pkt), wyróżniając się wolnymi skokami (9 pkt) i wynikiem testu niezależnego jeźdźca (8pkt).

Rodzina O – Stokrotka ur. 1944

Zarejestrowane w Związku Trakeńskim w Polsce konie z rodziny Stokrotki zostały w większości wyhodowane w SK Plękity. Pochodzący z tej stadniny ogier SŁOWAK ur. 1996 r. (po Pigmalion od Sida po Dzięgiel) zdał w 1999 r. próbę dzielności ZT Kwidzyn. Również klacz SAKSONIA ur. 2004 r. (po Elpar xx od Salwa po Libellus) ukończyła w 2005 r. próbę dzielności z wynikiem bardzo dobrym.

Inne klacze aktualnie wykorzystywane w hodowli pochodzące z tej rodziny: SELIA ur. 1992 r. (po Libellus od Sewilla po Arianin); SVENA ur. 1990 (po Arak od Sylva po Splendor), a także SIKORKA ur. 1995 r. (po Pigmalion od Sida po Dzięgiel) brały także udział w konkursach skoków przez przeszkody do wysokości przeszkód do 130cm. Ta ostatnia jest ponadto matką SENIORITY ur. 2004 (po Radiator od Sikorka po Pigmalion) V-czempionki klaczy rocznych Krajowego Czempionatu Konia Trakeńskiego w Olsztynie 2005.

Rodzina E -Agresja xx ur. 1947

Z rodziny E - Agresji xx pochodzi ASPIRACJA ur. 2005 (po Safran od Alana po Cedrus) V-czempionka źrebiąt Krajowego Czempionatu Konia Trakeńskiego w Olsztynie 2005, klacz o bardzo dobrym typie i budowie, a także bardzo dobrych chodach podstawowych. Od klaczy ANARCHIA (po Kerman) pochodzi ogier ARMATIC ur. 2005, V-czempion ogierów rocznych Czempionatu Konia Trakeńskiego w Dąbrówce Małej 2006. Ojcem tego ostatniego jest ogier Gluosnis xx -sześciokrotny medalista Mistrzostw Litwy (w tym dwukrotnie zdobywca złotego medalu w 2002 i 2003), Halowy Mistrz Litwy w 2004, oraz wielokrotny uczestnik zawodów rangi CSI) (http://ogiery.romanowski.pl/gluosnis.htm).

Z rodziny tej wywodzi się również AGRIN (po Akcept xx od Agenda po Aspirant) reproduktor, który w roku 1996 ukończył Zakład Treningowy z oceną wybitną (BYSZEWSKI 1996).

Rodzina E – Avesta xx ur. 1966

Konie z rodziny klaczy Avesty xx w większości wywodzące się ze Stadniny Koni Plękity pochodzą po reproduktorach uzdolnionych skokowo takich jak: Ignam (po Akropol od Inna), Arianin (po Sopran od Arieta), Sopran (po Perkoz xx od Sobietaka), Burgund xo (po Juriste xxoo od Blanka xo), Karkas (po Elew od Komosa), Hades xx (po Lincoln xx od Harpia xx) czy Elpar xx (po Parole Board xx od Elegia xx).

Od klaczy zarejestrowanych w Związku Trakeńskim w Polsce pochodzą trzy klacze nagrodzone w krajowych czempionatach trakeńskich. ALIZE (po Ignam od Adina po Pan Franek) została w 2004 V-czempionką źrebiąt, AVRIL (po Elpar xx od Avka po Wiec) nagrodzono w roku 2005 i 2006 tytułem V-czempionki klaczy, zaś AMANDĘ (po Radiator od Avola po Arianin) w roku 2005 tytułem Czempionki klaczy rocznych. Matka tej ostatniej, AVOLA ur. 1985 r. (po Arianin od Avra po Karkas), mająca w karierze starty w konkursach skoków przez przeszkody, jest matką 5 klaczy wcielonych do hodowli w SK Plękity i dwóch rozpłodników, które ukończyły próbę dzielności ogierów: ASTOR (po Liman) i ALL (po Libellus).

Również inne konie z tej rodziny legitymują się karierą sportową lub ukończeniem próby dzielności. Córka Arianina ANORTA ur. 1989 r. (od AVRA po Karkas), a także klacz ALLA ur. 1993 r. (po Libellus od Ava po Sopran) i ogier AL PARI ur.1994 r. (po Elpar xx od Avra po Karkas), startowali w konkursach skoków przez przeszkody do wysokości przeszkód do 130 cm włącznie. Natomiast ogier AHMED ur. 1998 (po Alkierz od Avaha po Hades xx) w 2004 r. zajął 1 miejsce w Mistrzostwach Polski Młodych Koni we Wszechstronnym Konkursie Konia Wierzchowego (SCHILAK I SIEDLANOWSKI 2005). Z kolei klacz AUKCJA ur. 2002 r. (po ELpar xx od Avola po Arianin) ukończyła próbę dzielności w 2006 roku z wynikiem dobrym.

Rodzina E – Balanda xx ur. 1961

Rodzina Balandy xx jest kolejna rodziną, z której konie charakteryzują się wysoką wartością użytkową, o czym świadczą wyniki prób dzielności. Z rodziny tej pochodzi wałach

SILVANT - BORSALINO 1991 (po Kerman od Blenda po Aragonit), który w 1996 roku w końcowej klasyfikacji koni 5-letnich w Czempionacie Młodych Koni w Skokach w Bielinku, zajął pod Mieczysławem Zagorem VII miejsce (KRZYZANOWSKI 1996). Bardzo cenną klaczą okazuje się być zbonitowana na 53,0 pkt BITWA 1993 (po Jaguar xx, od Blenda po Aragonit), matka czempiona ogierów dwuletnich BELLO NEMO (po Burgund xo), a także BIGNAMA i klaczy BELLA IKA (oba konie po wybitnym koniu sportowym Ignam). Rodzeństwo to w 2004 roku podczas Krajowego Czempionatu Konia Trakeńskiego w Liskach zostało czempionem i v-czempionką w swoich grupach wiekowych. Dwa lata później ogier BIGNAM zajął 2 miejsce w grupie ogierów 3 letnich i starszych podczas Krajowego Czempionatu Konia Trakeńskiego, a także 6 miejsce na Międzynarodowym Północno-Wschodnim Czempionacie Trakeńskim w Dąbrówce Małej 2006. Od klaczy tej pochodzą także bardzo wysoko zbonitowane córki ogiera Aragonit: BELLA DONNA (57 pkt bonitacyjnych) oraz BELLA LANCASTRA (54,5 pkt bonitacyjnych). Obie klacze zostały poddane próbie dzielności kończąc ją z oceną b. dobrą.

Rodzina klaczy E - Igława xx ur.1957

Wiele koni z rodziny Igławy xx odznaczało się dużymi predyspozycjami skokowymi. Z rodziny tej pochodzi szereg wybitnych koni sportowych. Jednym z nich była klacz IGARKA ur. 1970 r. (po Etymolog od Igława xx po Pilade xx), która po skończonej karierze sportowej dała jednego z najlepszych koni sportowych startujących we Wszechstronnym Konkursie Konia Wierzchowego w Polsce, ogiera IGREK ur. 1975 r. (po Colombo). Startował on wielokrotnie w Mistrzostwach Polski w WKKW, zdobywając w roku 1988 złoty medal w tej konkurencji. Para ta uczestniczyła również między innymi w: Igrzyskach Olimpijskich w Barcelonie w 1992 roku, Mistrzostwach Świata w Sztokholmie w 1990 roku, Mistrzostwach Europy w latach 1987 i 1990 (ŁOJEK 1995).

Córka Igławy xx, klacz INNA ur. 1972 r. (po Sobiepan), odnosiła duże sukcesy w wyścigach. Zajmując 3 x I, 4 x II, 1 x IV, 1 x b.m., osiągnęła współczynnik powodzenia 2,80 (ŁOJEK 1995). Klacz ta była matką ogiera IGNAM ur. 1980 r. (po Akropol), który zajmował wysokie miejsca w zawodach międzynarodowych rangi Grand Prix w latach 1985-1990, a także brał udział w finale Pucharu Świata w Goeteborgu. Obliczony dla niego współczynnik powodzenia wynosił aż 10,71, a w klasyfikacji koni startujących w konkurencji skoków przez przeszkody według ŁOJKA (1995), uplasował się na 6 miejscu na 2204 objętych oceną osobników. IGNAM jest ponadto ojcem wielu wybitnych koni hodowlanych, które

odznaczały się dużymi zdolnościami skokowymi, do których zaliczyć można takie jak: Kaliniec, Kleon, Bignam, Czedar, czy IGNAC. Ten ostatni pochodzący od klaczy IGA z rodziny Igławy xx ur. 1988 r. (po Gordon od Ifigenia po Cerber) został sprzedany do Libanu. Od tej samej matki pochodzi ogier IMPULS ur. 1993 r. (po Agat), który aktualnie startuje w konkurencji skoków przez przeszkody.

Karierą sportową, a obecnie hodowlaną, legitymuje się klacz MODELKA (po Midas, od Ilona po Gordon I) zdobywczyni I miejsca w klasie klaczy 11 letnich i starszych w Krajowym Czempionacie Konia Trakeńskiego w Olsztynie w 2005 roku.

PODSUMOWANIE I WNIOSKI

Podsumowując przeprowadzone analizy można stwierdzić, iż:

1. Najwyżej zbonitowanymi końmi były osobniki należące do rodzin klaczy: O - Diany, E – Agresji xx, E – Balandy xx, E – Avesty xx. Zostały one wysoko ocenione pod względem typu i budowy, a także jakości prezentowanych chodów podstawowych. Pod względem jakości ruchu wysoko zbonitowane zostały także konie z rodzin: T – Chwały, E - Chiazzy xx, E – Igławy xx. Konie z rodzin: O - Wisienki, E – Agresji xx, O - Loży, T - Chwały, O – Hortensji uzyskały stosunkowo niskie średnie noty za budowę kończyn, co mimo ich walorów ruchowych może negatywnie wpływać na długość eksploatacji tych koni, a przez to na ich wartość użytkową.
2. Wyniki przeprowadzonej analizy pokroju i ruchu koni należących do badanych rodzin mogą stanowić istotną informację dla hodowców, pozwalającą na dokonanie właściwego doboru par do rozrodu, mającego na celu uzyskanie postępu hodowlanego.
3. Przeprowadzona w oparciu o wyniki sportowe analiza wskazuje na wysoką wartość użytkową i hodowlaną koni należących do badanych rodzin klaczy. Hodowana w Polsce populacja koni trakeńskich i o pochodzeniu trakeńsko-wschodniopruskim stanowi cenny pod względem genetycznym materiał, który może być wykorzystany w doskonaleniu również innych ras półkrwi.

LITERATURA

BEK-KACZKOWSKA I. 1998. Ujeżdżeniowcy na Partynicach. Konie i Rumaki. 15: 20-21.

BYSZEWSKI W. 1996. Próby dzielności w Zakładach Treningowych w 1996 r. Koń Polski, 12: 15-17

CHACHUŁA J., BUCHOLC-FERENSTEIN W. 1981. Polskie konie wierzchowe. Państwowe Wydawnictwo Rolnicze i Leśne. Warszawa 1981.

CHOMENTOWSKA – FANGRAT L. 1997. LISKI – 50 LAT TRADYCJI. KOŃ POLSKI, 10: 34-36

CHOMENTOWSKA – FANGRAT L. 2004 Trakeński przegląd i czempionat hodowlany 2003. Trakehnery. 2, 6-7.

CZEŚNIK B. 1994. Wyniki Mistrzostwa Polski i Czempionatów Koni 4-6 letnich (polskiej hodowli) w roku 1994. Koń Polski, 6: 2-3

CZEŚNIK B. 1998. O wystawie i nie tylko. Koń Polski. 10,33- 34.

DESZCZYŃSKA A. 2005. Historia jak z bajki. Koń Polski. 2, 27.

SCHILKE F. 1965. Trakehner Pferde einst und jetzt. Bayerischer Landwirschafsverlag Muenchen.

GERINGER H., KIEŁBASIEWICZ A. 2004 Ocena wartości hodowlanej ogierów na postawie wartości użytkowej ich potomstwa startującego w krajowych zawodach WKKW w latach 1992-2002. Zesz. Nauk. PTZ 72 (5): 17-26

http://ogiery.romanowski.pl/gluosnis.htm

KACZMAREK W. 1995. Konie Trakeńskie (przyczynek do dyskusji). Koń Polski,2: 5.

KRZYŻANOWSKI R. 1996. Czempionaty Koni w Skokach Sielinko' 96. Koń Polski, 11: 17-21

KULISA M., PIESZKA M., FIGLER A. 2001 Charakterystyka linii żeńskich koni wielkopolskich wyhodowanych po II wojnie światowej w Stadninie Koni Liski. Rocz. Nauk. Zoot. Supl., z 14:195-209

ŁOJEK J. 1995 Rejestr polskich koni sportowych (1981-1992). Warszawa

NOWICKA-POSŁUSZNA A.,LISZKOWSKI M. 2001a. Charakterystyka rodzin klaczy stadnych użytkowanych w Stadninie koni Posadowo. Rocz. Nauk. Zoot. Supl., z.14 : 253-274.

NOWICKA-POSŁUSZNA A.,LISZKOWSKI M. 2001b. Rody i linie ogierów czołowych użytkowanych w SK Posadowo. Rocz. Nauk. Zoot. Supl., z.14 : 289-308.

PIETRZAK S. 2001 Próby dzielności klaczy trakeńskich w Polsce. Konie i Rumaki 4: 44-45.

PIETRZAK S. STRZELEC K., BEKIESZ D. 2004 Wpływ wybranych reproduktorów w polskiej hodowli koni trakeńskich na jakość eksterieru i ruchu ich potomstwa. Zesz. Nauk. PTZ 72 (5): 153-162

PIETRZYK L., WĄSOWSKA W. 1974. Stadnina Koni Rzeczna-monografia. Państwowe Wydawnictwo Rolnicze i Leśne. Warszawa 1974.

SCHILAK W., SIEDLANOWSKI T. 2005 Projekt Arianin. Trakehnery nr 4: 4-6

SCHWARK H.J., PETZOLD P., KEIL A. 1993. Untersuchungen zum zuchterischen Wert von Stutenfamilien und Unterfamilien beim Englischen Vollblut. Archiv-fur-Tierzucht 1993, 36: 3-4, 345-357; 30 ref.

SPRENGER K.U., SCHWARK H.J., BERGFELD U. 1993. Ein Verfahren der Zuchtwertschatzung fur die Reitpferdezucht auf der Basis turniersportlicher Leistungsergebnisse. Zuchtungskunde 1993, 65: 2, 83-90; 10 ref.

TAVERNIER A. 1990. Breeding value of French Jumping horses using a BLUP Animal Model. Annales-de-Zootechnie, 39 ,1, 27-44.

TOMASZEWSKI K. 1999. VII czempionat młodych koni ujeżdżeniowych Łobez 1998. Konie i Rumaki. 10: 20-22.

WEJER J., TOMCZYŃSKI R. 2001 Efektywność rozpłodowa wybranych rodzin klaczy w Stadninie Koni Liski. Rocz. Nauk. Zoot. Supl., z 14: 395-400

WITKOWSKA D. 2005 Charakterystyka wartości użytkowej i hodowlanej wybranych rodzin klaczy wielkopolskich w Stadninie Koni Rzeczna w latach 1947-1997. Praca magisterska UWM Olsztyn.